

Davvisámegiela distributiiva cealkagat

PEKKA SAMMALLAHTI

1. Láidehus

Davvisámegiela ng. distributiiva cealkagat ja daid siskkáldas čatnangaska-vuođat leat unnán leamaš sáhkán gielladieđalaš girjjálašvuođas, ja dieđut daid birra gávdnojit measta dušše sátnegirjjiid ovdamearkkain (omd. Nielsen 1934: 125–127, 249–250 s.vv. *goab'bâg*, *goab'bage*, *guttig*, *guttige*). Distributiiva cealkkan gohčodan dás dakkár cealkagiid main muhtin gihpu, dábálaččat subjeakta, sisttisdoallá distributiiva kvantifiserema (Sammallahti 2005: 37, 166–168, 232–233). Gohčodan dákkár gihpuid distributiiva gihppun.

Distributiiva kvantifiseren almmuhuvvo davvisámegielas distributiiva pronomeniin (omd. *guhtege*, *goabbáge*) mii sáhhtá leat distributiiva gihpu oaivesátnin, omd. ***Guhtege mis válddii vuojánis ~ Mis guhtege válddii vuojánis***, dahje kvantifiserensatellihttan, omd. *Mii guhtege oaččuimet oasi dan ealus ~ Mii oaččuimet guhtege oasi dan ealus*. Mañjtlágan ovdamearkkain distributiiva pronomen láve gáidat dan sánis man dat kvantifisere (ovdamearkacealkagis oaivesátni *mii*, dependeanta *guhtege*). Ovdditlágan dáhpáhusain gihppu láve bissut čoahkis (ovdamearkacealkagis oaivesátni *guhtege*, dependeanta *mis*). Dás geahčadan dakkár distributiiva gihpuid main lea distributiiva pronomen apposišuvdnan.

Cealkaga predikáhtor ii dákkár dáhpáhusain ráddje distributiiva pronomena geavaheami iige morfologijja. Nuppe dáfus dušše dakkár sátni mii referere unnimustá guovtti oruhii, sáhhtá kvantifiserejuvvot distributiiva pronomeniin. Ovttas kvantifiserejuvvon sáni ja distributiiva pronomena kongruenssain dát iešvuođat čájehit čielgasit, ahte distributiiva pronomen lea kvantifiserejuvvon sáni (nomena dahje pronomena) dependeanta iige omd. predikatiiva man vearba nammada: *Áddjá attii daidda guhtiige oasi ealustis, Dain lei guđesge miella vuolgit Mázii, Daid guđege áigumuš lei njuovvat*

ronu, Mun áigon humeštít daiguin guđiinge jna. Distributiiva pronomena oaivesátni ii dárbbáš leat mánggaidlogus, muhto sáhttá leat dakkár substantiiva go *gázzi, joavku* dahje *golmmas* mat čujuhit mángga oruhii. Dákkár distributiiva gihppu lea mánggaidlogu predikáhtora subjeaktan, omd. *Áhku gázzi bohte guhtege fatnasiin*. Ovttaidlogu predikáhtor ii nammat distributiiva gihpu subjeaktan, omd. **Áhku gázzi bođii guhtege fatnasiin*.

Substantiiva dahje ii-distributiiva pronomen (omd. persovdnapronomenat *moai, dii, dat*, eksoforalaš pronomenat *dát, duot, diet*, endoforalaš pronomen *dat*) mii lea distributiiva gihpu oaivesátnin, čujuha **distributiiva jovkui**. Dán joavkkus leat fas **distributiiva ovttagat** maidda čujuha distributiiva pronomen, omd. *goabbáge* (guokte distributiiva ovttaga) dahje *guhtege* (eambo go guokte distributiiva ovttaga). Distributiiva ovttagat bealsteaset sistisdollet **lahtuid**, maid lohku čujuha distributiiva pronomeniid lohku: *goabbáge, guhtege* (distributiiva ovttagas lea okta lahttu), *goappátge, guđetge* (distributiiva ovttagas lea eanet go okta lahttu). Čuovvovaš ovdamearkkain lea distributiiva joavku oaniduvvon DJ, distributiiva ovttagat DO ja distributiiva ovttaga lahttu L; nummir DO manjis muitala distributiiva ovttagaid logu (2 dahje >2 = eanet go guokte) ja L manjis distributiiva ovttaga lahtuid logu (1 dahje >1 = eanet go okta):

Dat vieččaiga goabbáge áittis suoidnefiera.

(DJ = guovttis; DO 2, L 1)

Dat ceggejedje goappátge lávu.

(DJ = mánggas; DO 2, L >1).

Dat vižže guhtege áittis suoidnefiera.

(DJ = mánggas; DO >2, L 1).

Dat ceggejedje guđetge lávu.

(DJ = mánggas; DO >2, L >1).

Dán čállosis čilgen distributiiva cealkagiid iešvuodaid ja variašuvnna eanas gieddebergomateriála veagas. Čállojuvvon teavsttain lea oalle váttis gávdnat ovdamearkkaid.

2. Čatnan

Čatnan dárkkuha koreferentialitehta eavttuid dahjege daid eavttuid maid mielde seamma dadjosa dahje cealkaga celkosat (gihput, sánit dahje morfemat) čujuhit seamma entitehtii mii gohčoduvvo dain oktavuodain referentan.

Cealkaga dahje oassecealkaga siste lea gažaldat persovdnagehčosiid, oamastangehčosiid, persovdnapronomeniid, refleksiivapronomena (*iehčan, iežat* jna.) ja resiprohkapronomeniid (*nuppiska*) dahje -celkosiid (*goabbat guoimmiska, nubbi nuppi* jna.) koreferentialitehtas korreláhtain (dábálaččat cealkaga subjeakta dahje objeakta): daddjojuvvo ahte korreláhta čatná daid morfemaid dahje gidde daid refereansa dahje ahte dat gávdnet refereanssaset korreláhta bakte. Vulobeale ovdamearkkain koreferentialitehta lea čájehuvvon vuolleindeavssain (omd. x_i):

Máhtte_i válddii lávkka-s_j. Máret_i logai Máhtte_j váldán lávkka-s_j
(oamastangeažus)

Máhtte_i ii dovdda iežas_i. Máhtte_i logai iežas_i muitit ášši.
(refleksiivapronomen)

Máhte guovttos Márehiin_i attiiga goabbat guoibmáseaskka_i skeaŋkka.
Dat dáhtui munno addit goappat guoibmáseame ándagassii.
Munnos lea goappásge guoibmáme govva.

Moai oahpaima nubbi nuppis.
(resiprohkacealkkus/-pronomen)

Mon_i lea-n_i okta sápmelaš, guhte lea-n_i bargan visot sámi bargguid.
(persovdnapronomen, relatiivacealkaga
predikáhtora persovdnageažus)

Muhtimin lea refleksiiva- ja resiprohkadáhpáhusain guovttegeardásaš anaforá, nu ahte subjeakta čatná maŋit pronomena ovddit pronomena bakte, omd. *Máhtte_i logai iežas_i oaidnán iežas_i dan speadjalis* ja *Máhte guovttos_i Márehiin dáhtuiga goabbat guoimmiska_i váldit goappat guoimmiska_i gova.*

Oamastangehčosat, refleksiivapronomen ja resiprohkacelkosat gávdnet refereanssaset subjeavtta dahje objeavtta refereansa bakte ja gohčoduvvojit anaforalaš cealkkusin. Doaba anaforá geavahuvvo sihke gáržžit mearkkašu-

mis cealkaga siskkáldas gaskavuodaid birra (dego dás) ja viiddit mearkkašumis mii gokčá buot daid dáhpáhusaid main pronomen dahje eará cealkkus gidde iežas refereansa muhtin eará sáni bakte das beroškeahhtá, leago dát sátni seamma cealkagis, seamma dadjosis vai eará dadjosis.

Dakkár dáhpáhusaid main váldocealkaga hupman- dahje jurddašanvearba subjeakta čatná objeaktacealkaga lahtu (omd. *Máhtte_i logai, ahte son_i boahtá*), gohčodan árbevirolaš vuogi mielde logoforán; logoforás lea álo gažaldat muhtin olbmo replihka dahje jurdaga heiveheamis oalgecealkagii (omd. *Máhtte logai, ahte son boahtá < Máhtte logai: «Mun boadán.»*). Eará dáhpáhusat main refereansagiddejeaddji sátni lea ovddabealde muhtin eará cealkagis dahje dadjosis (omd. *Máhtte_i bođii. Dat_i lei nu váiban*), gohčoduvvojit dás endoforán.

3. Anaforalaš oamastangehčosat

Davvisámegiela ng. anaforalaš oamastangehčosat čatnasit fokuspartisipántaide, subjektii (omd. *Máhtte_i manai báikás-is_i; Mun_i ledjen goahtá-n_i luhtte*; oktavuohta lea dás čájehuvvon indeavssain *i*) dahje dihto eavttuid mielde objektii (omd. *Mun dolvon Máhte_i báikás-is_i*).

Eará oamastangeažuskategoriijat leat a) eksoforalaš dahjege deiktalaš oamastangehčosat mat čujuhit ságastallandilálašvuhtii (omd. *Máhtte bođii eadná-n_i lusa*; «*Badján mu váibmo-n_i ja geahča...*»), ja b) endoforalaš oamastangehčosat mat čujuhit teavstta siskkobeallai muhto cealkaga olggo-beallai (omd. *Máhtte_i bođii ikte. Eadni-s_i bođii odne; Máhtte_i logai, ahte eadni-s_i boahtá ihttin*).

Sihke eksoforalaš ja endoforalaš oamastangehčosat laktásit ovddageahčen fuolketearpmaide (*eadná-n_i, eadni-s_i, oabbá-me, viellja-s_i* jna.), muhto vokatiivvain (gč. kapihttal 8. Cealkkalasážat) maiddá omd. namaide ja olbmo namahusaide (*Inggáz-an, Beastá-met, ustibažža-n, hearrá-met*; vrd. Nielsen 1926: 117–118).

Anaforalaš oamastangehčosiin fas ii leat dákkár ráddjehus: dat sáhttet laktásit makkár substantiivvaide beare, omd. *Máhtte válldii vuoján-is_i; Máhtte ii váidalan geafivuoda-s_i*.

Subjeakta sáhtttá čatnat vearbba buot dependanttaid anaforalaš oamastangehčosiid gitta objektacealkkavástaga subjeavtta rádjai, omd.

Máhtte_i válddii vuoján-is_i. (objeakta)

Máhtte_i oinnii Niillasa_i buktime lávkkas_i. (objeakta)

Máhtte_i doalvvui mu báikás-is_i. (mearrestatutiiva)

Máhtte_i bihkkadii fatnasa duodjevisttist-is_i. (báikeadjunktiiva)

Máhtte_i jurddašii váldit lávkkas_i. (infinihttapredikatiivva objeakta)

Máhtte_i gohčui mu buktit lávkkas_i. (infinihttapredikatiivva objeakta)

Máhtte_i oinnii vielja-s_i boahtime. (objektacealkkavástaga subjeakta)

Finihttavearbba subjeakta ii goit oro sáhttime čatnat cealkkavástaga objeavtta oamastangehčosa, omd. *Máhtte_i oinnii Niillasa buktime su_i lávkkas* (vrd. *Máhtte oinnii Niillasa_i buktime lávkkas_i*). Juos cealkagis ii leat persovnnalaš subjeakta, anaforalaš oamastangehčosa sáhtttá čatnat, vásihanpartisipánta dahje hálddašanstatutiiva, omd. *Máhtes_i lei jurdda bidjat girjji lávkkas-is_i*; *Márehis_i lei Máhte vuodjengoarta giedast-is_i*. Muhtin guovlluin maiddá eaggátpartisipánta sáhtttá čatnat subjeavtta anaforalaš oamastangehčosa, omd. *Dain_i lea vuoigatvuohta-set_i*.

Objeakta sáhtttá čatnat dušše oblikutiivvaid anaforalaš oamastangehčosiid, omd. *Mun dolvon Máhte_i báikás-is_i* (mearrestatutiiva), *Mun dáhtton Máreha_i buktit lávkkas_i* (infinihttapredikatiivva objeakta), muhto ii adjunktiivvaid oamastangehčosiid, omd. *Mun humahin Máhte_i su_i duodjevisttis (su duodjevisttis* lea báikeadjunktiiva mii sajušta olles dilálašvuođa; vrd. *Mun oidnen (láseráigge) Máhte_i (su) duodjevisttist-is_i* mas *(su) duodjevisttistis* lea báikestatutiiva ja sajušta dušše *Máhte* muhto ii *mu*). Passiivacealkagiid nominatiivahápmásaš partisipántii guoská seamma ráddjehus, ja cealkagis *Máhtte oidnojuvvui aiddo dalle duodjevisttistis* lokatiivagihppu lea statutiiva ja sajušta dušše *Máhte* iige adjunktiiva mii sajušta olles dilálašvuođa oktan oasseváldiiguin. Cealkka **Máhtte báhččojuvvui duodjevisttistis* fas lea eahpegiellaoahpalaš juos lea sáhka *Máhte* duodjevisttis, dasgo *duodjevisttistis* lea adjunktiiva man oamastangehčosa *Máhtte* ii sáhte čatnat, muhto cealkka *Máhtte báhččojuvvui duodjevistásis* lea giellaoahpalaš, dasgo *duodjevistásis* lea statutiiva ja sajušta dušše *Máhte* muhto ii dan gii bážii. Dáid sáhtttá veardidit aktiivacealkagiidda: cealkagis *Ándde bážii Máhte duodjevisttistis* oamastangeažus *-is* gullá adjunktiivii mii sajušta olles dilálašvuođa, ja dan čatná subjeakta *Ándde* muhto ii objeakta *Máhte*; cealkagis *Ándde bážii*

Máhte duodjevistásis oamastangeažus gullá fas statutiivii mii sajušta dušše dilálašvuoda muhtin entitehta muhto ii olles dilálašvuoda, ja dan čatná subjeakta dahje objeakta dan mielde, goappá – *Ándde* vai *Máhte* – duodjevisttis lea sáhka.

Dán ráddjehusa mielde passiivacealkagiid nominatiivahápmásaš partisipánta galggašii adnojuvvot objeaktan iige – dego dábálaččat – subjeaktan. Dát lea lunddolaš dan dáfus, ahte go kontrásta subjeavtta ja objeavtta gaskkas váilu, objeavtta ii dárbbáš merket kásusgehčosiin. Dihtolágan cealkagiin lea dasa lassin vejolaš válljet, merkejuvvogo subjeakta kásusgehčosiin vai ii, omd. *johka dulvvai* ~ *joga dulvvai*. Muđuige livččii buoremus atnit subjeavtta ja objeavtta semantihkalaš doaban ja earuhit daid nominatiivva ja akkusatiivva doahpagis. Dássázii lea leamaš vuohkin namuhit subjeavtta ja objeavtta semantihkalaš dásis ageansan ja patieansan, muhto seammás lea leamaš bággu miedihit, ahte dát namahusat eai dárkkut dábálaš semantihkalaš rollaid; dán mokaárdallamis beassá, go atná subjeavtta semantihkalaš doaban. Lea diedusge duohta, ahte vuodđovearbaid subjeavtta dábáleamos rolla lea DAHKKI (ageansa) ja objeavtta fas ČUOZÁHAT (patieansa), muhto goappašagain leat olu eará semantihkalaš rollat maiddá.

Transitiivavearbbain suorggiduvvon kausatiivavearbbain (terminologijja hárrái gč. Sammallahti 2005: 72–82) mat juo argumeantaráhkadusa dáfus spiehkkasit eará vearbbain, leat maiddá earálgan čatnangaskavuodát go eará vearbbain. Kuratiivavearbaid suorggiduvvon dependeansa geažil maiddá dahkkipartisipánta man kásusin nuortan lea illatiiva muhto mii oarjin lea dávjá akkusatiivvas, sáhtá čatnat objeavtta, ávkašuvvanpartisipántta ja statutiivva anaforalaš oamastangehčosa, omd. *Mun goaruhin Márehii/Máreha_i gávtti-s_i; Máret_i oasttihii Máhtti/Máhte_j biepmu alcces-is_{ij}; Máret_i oasttihii Máhtti/Máhte_j beavddi stohpos-is_{ij}*. Persuasiiva kausatiivavearbaid vásihanpartisipánta, mii maiddá vástida vuodđovearbba subjeavtta, sáhtá čatnat objeavtta oamastangehčosa, omd. *Mun dovdáhin Máhte-áddjubii_i bealljemearkka-s_i*.

Transitiivvalaš vuodđovearbbas suorggiduvvon kausatiivavearbaid goalmát kategorijjan leat agenttiiva adversatiiva kausatiivavearbbat. Daid dahkkipartisipánta ii bealistis sáhte čatnat objeavtta oamastangehčosa, vaikko dahkkipartisipánta vástidage vuodđovearbba subjeavtta, omd. **Mii suoláduhtiimet Máhtti_i hearggi-s_i*. Sivva dása lea, ahte subjeavtta seman-

tihkalaš rolla lea dákkár cealkagiin VÁSIHEADDJI, iige dahku sáhte čuohecit subjektii minddar go dainna eavttuin, ahte subjeavttas ja objeavttas lea earenoamáš gaskavuolta omd. nu ahte objeavtta refereanta gullá subjeavtta referentii. Adversatiiva kausatiivacealkka *Mii_i suoláduhtiimet Máhttii hear-gá-met_i*, deavdá dán eavttu ja lea danin giellaoahpalaš.

Sivva lea nappo semantihkalaš, ja seamma siva geažil maiddá dilálaš-vuolta mii almmuhuvvo cealkagiin *Máhte_i suoládii mis hearggi-s_p*, lea semantihkalaččat veadjemeahtun dakkár dáhpáhusas mas sátni *mis* almmuha VÁSIHEADDJI (iige HÁLDDAŠEADDJI). Eahpegiellaoahpalaččat leat seamma sivas maiddá dakkár adversatiiva kausatiivacealkagat go **Niillas doške-hii Márehii Máhte sealgái* dalle go subjeakta *Niillas* lea VÁSIHEADDJI ja čuožáhatpartisipánta *sealgái* ferte danin gullat *Niillasii* iige *Máhttii* (kura-tiivvalažžan dát cealkka livččii giellaoahpalaš dasgo dalle subjeakta ii leat VÁSIHEADDJI muhto DAHKKI). Orru leame váttis gávdnat strukturála siva mii buorebut go semantihkalaš sivva čilgešii dán erohusa mii lea agenttiiva adversatiiva kausatiiva vearbbaid ja kuratiiva- ja persuasiiva kausatiivavearb-baid gaskkas. Strukturála čilgehusat leat diedusge álo vejolaččat, muhto dalle iešgudetlágan ráhkadusaid ferte ásahtit seamma olu go semantihkalaš kategoriijaid, ja dalle strukturála čilgenvuohki mii ovdamearka dihte generatiiva giellaoahpas lea váldoviggamuššan, lea guorus ja dušše dahká áššiid mohkkábun go dat duohtavuodas leat. Strukturála giellateoriijaid, earenoamážit generatiiva giellaoahpa, spekulatiivavuolta vuhtto maiddá dakko bakte, ahte lahkonanvuogit leat mearehis olu, daid erohusat leat hui stuorrát ja dat nuppástuvvet oppa áiggi nu ahte muhtin jagi boares govvá-dusaid juogo eai šat máhte lohkat dahje daid sisdoallu lea šaddan oalát irrelevántan (vrd. McCawley 1999). Eanemus orru leame bastevas árvo dakkár realisttalaš dutkamiin main sániid gaskavuodát ja iešvuodát dutko-juvvojit njuolgga, almmá spekulášuvnnaid haga dan hárrái, leatgo cealkagiin suollemas elemeanttat maid oktage ii sáhte goassege gullat dahje oaidnit. Earenoamáš buorre ovdamearka realisttalaš gielladutkamis lea Ole Henrik Magga infinitiivamonografiija jagis 1986 (Magga 1986).

Ovdalis dovddahuvvui, ahte subjeaktasátni dat čatná anaforalaš oamastangehčosiid omd. dakkár cealkagiin go *Máhte_i manai báikás-is_i*. Dát lea maid generatiiva giellaoahpa oaidnu, muhto sámegeiela vuodul lea goit čielggas, ahte dát ii leat áibbas duohta. Maiddá subjeavttahis cealkagiin oamastangehčosat leat seamma láhkai čanolaččat, omd. *Mana_i báikás-at_i*;

Manne-n, *báikás-an*. Maiddáí dakkár subjeakta mas ii leat refereansa ja mii danin ii sáhte almmuhuvvot sierra sániin, sáhtttá čatnat objeavtta, omd. *Dalle ii leat eará ráđđi go váldit lávkka-s ja vázzilit*. Dákkár dáhpáhusaid ii oro sáhttime čilget dušše beare *pro-drop*-dáhpáhusan dego generatiiva giel-laoahpas lávejit (gč. omd. Haegeman 1994: 454–462, Cardinaletti 1997).

Oamastangehčosiid čatnama duogážin lea seamma iešvuohta mii dagaha, ahte fokuspartisipánttaid – sámezielas subjeavtta – lohku ja persovdna oidnojit maiddáí vearbba sojahanmorfologiijas (vrd. Sammallahti 2005: 192–193). Sámezielain dát guoská dušše subjektii, muhto mángga fuolkezielas maiddáí objeavtta formála iešvuođat dahje oassi dain (omd. samojedagielain objeavtta lohku, ungaragielas muhtin muddui maiddáí persovdna) merkejuvvojit vearbba finihtsojahussii.

Generatiiva giellaoahpas oamastangehčosiid ja eará anaforalaš elemeanttaid čatnan govviduvvo nu, ahte omd. subjeaktasáni iešvuođat stivrejit anaforalaš elemeanttaid (refleksiiva- ja resiprohkapronomeniid, oamastangehčosiid) ng. *m-command*-gaskavuođa geažil (mii oanehaččat mearkkaša dán dáhpáhusas, ahte subjeakta stivre anaforalaš elemeantta dalle, go dat lea cealkaga kategorijastruktuvrras dihto sajis anaforalaš elemeantta ektui; gč. omd. Haegeman 1994: 137).

Dán oainnu vuodđun lea diedusge engelasgiella mas subjeaktasáni lea (measta) álo mielde ja vearbba sojahuš lea rudimentára. Sámegiella ovttaš mánggaiguin eará gielaiiguin čájeha čielgasit, ahte jearaldagas ii leat dušše subjeakta- dahje objeaktasáni vuoibmi stivret anaforalaš elemeanttaid muhto čiekŋalet oktavuoha masa gullet vearbba persovdnagehčosiid, subjeavtta, objeavtta ja oamastangehčosiid identitehta, lohku ja persovdna: buot dáid stivrejit predikáhtora identitehtasárgosat.

Seamma ládje lea diedusge oblikutiivvaid (statutiivvaid ja predikatiivvaid) buohta: ii daidge hárrái sáhte dadjat, ahte aiddo subjeakta- dahje objeaktasáni dat čatná oblikutiivvaid oamastangehčosiid muhto ahte oamastangehčosiid čatnama stivrejit aiddo dát predikáhtora identitehtasárgosat mat maiddáí stivrejit subjeavtta ja objeavtta morfologiija ja dáid kongrueansa predikáhtoriin.

Generatiiva giellaoahpas leat ovttagardán formalismmat čilget subjeavtta ja

predikáhtora kongrueansa ja dan, mot subjeakta čatná cealkaga anaforalaš morfemaid. Objeavtta ja predikáhtora kongrueansa ja dat, mot objeakta čatná aiddo statutiivvaid ja predikatiivvaid anaforalaš morfemaid, orru goit leame problemáhtalaš ain juo dakkár dáhpáhusain main objeakta gullá ng. *small clause*-konstituentii (iige leat njuolgga vearbba vuloš) dahje váilu oalát, dego omd. ungaragiela cealkagiin *Okosnak tartlak* 'Anán du fitmadin' (*okosnak* 'fitmadin', *tartlak* 'mun anán du') ja *Viszlek a szobádba* 'Mun doalvvun du latnjasat' (*viszlek* 'mun-doalvvun-du', *a* 'definihtta artihkkal', *szobádba* 'latnjasat').

4. Distributiiva cealkagat

Distributiiva cealkagiin oamastangehčosiid čatná distributiiva gihppu mas lea dependeantan distributiiva pronomen *goabbáge/goabbánai*, *giige/giinai/giijai*, *iešgiige/iešgiinai/iešgiijai*, *guhtege/guhtenai* dahje *iešguhtege/iešguhtenai*, omd. *Dat válde guhtege lávkkas*, *Dat válddiiga goabbáge lávkkas*.

Distributiiva gihppu referere nuppe dáfus oaivesániinis jovkui (ovdamearkacealkagis sátni *dat*) ja nuppe dáfus dependeanttainis distributiiva ovttadagaide mat jovkui gullet (ovddit bihtá ovdamearkacealkagiin sánit *guhtege* ja *goabbáge*). Dáin ovttadagain sáhttet leat okta, guokte dahje eanet lahtut. Juos distributiiva ovttadagas lea okta lahttu, dependeantan leat ovttaidlogu pronomenat *goabbáge*, *guhtege* jna.; juos lahtut leat eambo, dependeantan leat mánggaidlogu pronomenat *goappátge*, *guđetge* jna. Go mángga lahtu ovttadagat leat joavkkus guokte, geavahuvvo pronomen *goappátge* (omd. *Dat válde goappátge lávkkaset*), juos eanet go guokte, geavahuvvo pronomen *guđetge* (omd. *Dat válde guđetge lávkkaset*).

Cealkagat mat gusket guovtti dahje golmma lahtu ovttadagaide leat hui vuorjjit, ja danin gielladovdu ii daid guovdu álo daja nu olu.

Dán ášši čielggadeami várás dahkkon gieddebargguid mielde olbmuid giellavuogit juohkásit golmma sadjái dan mielde, leatgo dain distributiiva oamastangehčosat ja main persovnnain dát distributiiva oamastangehčosat geavahuvvojit (informántan leat leamaš logemađe olbmot Anáris, Eanodagas ja Ohcejogas, muhto maiddá iezá guovlluin leat boarráset giellaávdnasat).

Vuosttaš joavkkus leat distributiiva oamastangehčosat buot persovnnain; dán jovkui orrot gullame dušše boarráseamos idioleavttat (riegádan ovdal jagi 1930). Nuppi joavkkus distributiiva oamastangehčosat leat goalmát persovnnas, ja goalmát joavkkus distributiiva oamastangehčosat váilot; dát idioleavttat ovddastit buot sohka buolvvaid.

I. Giellavuogis leat distributiiva oamastangehčosat buot persovnnain. Distributiiva ovttaga lahtuid lohku mearrida oamastangehčosa logu, muhto dat lea álo goalmát persovnnas das fuolakeahttá mii lea distributiiva gihpu oaivesáni persovdna. Dán joavkku idioleavttain ii heive dadjat **Mii válddiimet guhtege lávkamet* iige **Mis lei guđesge iežamet lávka* danin go lávkkat eai leat 'min' buohkaid muhto guđege olbmos lea dušše iežas lávka. Seamma oamastangaskavuoda geažil dán idioleavttain ii heive dadjat **Dat válde guhtege lávkkaset* iige **Dain lei guđesge iežaset lávka*, dasgo guđesge lea dušše iežas iige 'sin' buohkaid lávka. Dáhpáhusat juohkásit golmma sadjái dan mielde, galle lahtu distributiiva ovttagas leat:

A. Guđege distributiiva ovttagahkii gullá dušše okta lahttu (dábálaččat olmmoš). Joavkkus (a) lea distributiiva ovttaga lahtus okta lávka mii gullá dušše sutnje; joavkkus (b) leat distributiiva ovttaga lahtus máŋga lávka mat gullet dušše sutnje, omd.

a. *Dat válde guhtege lávka-s.*

Dat válddiiga goabbáge lávka-s.

Mii válddiimet guhtege lávka-s.

Moai válddiime goabbáge lávka-s.

Dain lei guđesge ieža-s lávka.

Mis lei guđesge ieža-s lávka.

Munnos lei goappásge ieža-s lávka.

b. *Dat válde guhtege lávka-id-is.*

Dat válddiiga goabbáge lávkkaid-is.

Mii válddiimet guhtege lávkkaid-is.

Moai válddiime goabbáge lávkkaid-is.

Dain ledje guđesge ieža-s lávkkat.

Mis ledje guđesge ieža-s lávkkat.

Munnos ledje goappásge ieža-s lávkkat.

B. Guđege distributiiva ovtadahkii gullet guokte lahtu (dábálaččat olbmot). Joavkkus (a) lea distributiiva ovtadaga lahtuin okta lávka mii gullá sudnuide oktasáččat; joavkkus (b) leat distributiiva ovtadaga lahtuin máŋga lávka mat gullet sudnuide oktasáččat, omd.

- a. *Dat válde guđetge lávka-ska.*
Dat válde goappátge lávka-ska.
Mii válddiimet guđetge lávka-ska.
Mii válddiimet goappátge lávka-ska.

Dain lei guđiinge ieža-ska lávka.
Mis lei guđiinge ieža-ska lávka.
Mis lei goappáinge ieža-ska lávka.

- b. *Dat válde guđetge lávkkaid-easkka.*
Dat válde goappátge lávkkaid-easkka.
Mii válddiimet guđetge lávkkaid-easkka.
Mii válddiimet goappátge lávkkaid-easkka.

Dain ledje guđiinge ieža-ska lávkkat.
Mis ledje guđiinge ieža-ska lávkkat.
Mis ledje goappáinge ieža-ska lávkkat.

C. Guđege distributiiva ovtadahkii gullet eanet go guokte lahtu (dábálaččat olbmot). Joavkkus (a) lea distributiiva ovtadaga lahtuin okta lávka mii gullá sidjiide oktasáččat; joavkkus (b) leat distributiiva ovtadaga lahtuin máŋga lávka mat gullet sidjiide oktasáččat, omd.

- a. *Dat válde guđetge lávka-set.*
Dat válde goappátge lávka-set.
Mii válddiimet guđetge lávka-set.
Mii válddiimet goappátge lávka-set.

Dain lei guđiinge ieža-set lávka.
Mis lei guđiinge ieža-set lávka.
Mis lei goappáinge ieža-set lávka.

- b. *Dat válde guđetge lávkkaid-easet.*
Dat válde goappátge lávkkaid-easet.
Mii válddiimet guđetge lávkkaid-easet.
Mii válddiimet goappátge lávkkaid-easet.

Dain ledje guđiinge ieža-set lávkkat.
Mis ledje guđiinge ieža-set lávkkat.
Mis ledje goappáinge ieža-set lávkkat

II. Giellavuogis leat distributiiva oamastangehčosat goalmmát persovnnas; eanas idioleavttat miehtá davvisámi guovllu orrot gullame dán jovkui (ja nu maiddái Konrad Nielsena sátnegirjji ovdamearkkat, gč. Nielsen 1934: 248–249, s.v. *guttig*). Oamastangeažus lea seamma logus ja persovnnas go vuosttaš ja nuppi persovnna korreláhta, muhto juos korreláhta lea goalmmát persovnnas, oamastangeažus lea ovttaid-, guvttiid- dahje mánggaidlogu goalmmát persovnnas dan mielde, galle lahtu distributiiva ovtadahkii gullet. Dán joavkku idioleavttain heive dadjat *Mii válddiimet guhtege lávkamet* dahje *Doai válddiide goabbáge lávkkade* danin go vuosttaš ja nuppi persovnnas eai leat distributiiva oamastangehčosat, muhto cealkka **Dat válde guhtege lávkkaset* lea eahpegiellaoahpalaš danin go goalmmát persovnnas leat distributiiva oamastangehčosat. Cealkagat *Dat válde guhtege lávkkas* ja *Dat válddiiga goabbáge lávkkas* leat giellaoahpalaččat dalle go distributiiva ovtadagas lea dušše okta lahttu. Juos lahtut leat guokte, cealkka lea *Dat válde goappátge lávkkaska* dahje *Dat válde guđetge lávkkaska* dan mielde, leatgo distributiiva ovtadagat guokte vai eanet.

A. Guđege distributiiva ovtadahkii gullá dušše okta lahttu (dábálaččat olmmoš). Joavkkus (a) lea distributiiva ovtadaga lahtus okta lávka mii gullá dušše sutnje; joavkkus (b) leat distributiiva ovtadaga lahtus mánga lávka mat gullet dušše sutnje, omd.

- a. *Dat válde guhtege lávkkas-s.*
Dat válddiiga goabbáge lávkkas-s.
Mii válddiimet guhtege lávka-met.
Moai válddiime goabbáge lávka-me.
Dain lei guđesge ieža-s lávka.
Mis lei guđesge ieža-met lávka.
Munnos lei goappásge ieža-me lávka.
- b. *Dat válde guhtege lávkkas-id-is.*
Dat válddiiga goabbáge lávkkas-id-is.
Mii válddiimet guhtege lávkkas-id-eamet.
Moai válddiime goabbáge lávkkas-id-eame.

Dain ledje guđesge ieža-s lávkkat.
Mis ledje guđesge ieža-met lávkkat.
Munnos ledje goappásge ieža-me lávkkat.

- B. Guđege distributiiva ovtadahkii gullet guokte lahtu (dábálaččat olbmot). Joavkkus (a) lea distributiiva ovtadaga lahtuin okta lávka mii gullá sudnuide oktasáččat; joavkkus (b) leat distributiiva ovtadaga lahtuin máŋga lávka mat gullet sudnuide oktasáččat, omd.

- a. *Dat válde guđetge lávka-ska.*
Dat válde goappátge lávka-ska.
Mii válldiimet guđetge lávka-met.
Mii válldiimet goappátge lávka-met.
- Dain lei guđiinge ieža-ska lávka.*
Mis lei guđiinge ieža-met lávka.
Mis lei goappáinge ieža-met lávka.
- b. *Dat válde guđetge lávkkaid-easkka.*
Dat válde goappátge lávkkaid-easkka.
Mii válldiimet guđetge lávkkaid-eamet.
Mii válldiimet goappátge lávkkaid-eamet.
- Dain ledje guđiinge ieža-ska lávkkat.*
Mis ledje guđiinge ieža-met lávkkat.
Mis ledje goappáinge ieža-met lávkkat.

- C. Guđege distributiiva ovtadahkii gullet eanet go guokte lahtu (dábálaččat olbmot). Joavkkus (a) lea distributiiva ovtadaga lahtuin okta lávka mii gullá sidjiide oktasáččat; joavkkus (b) leat distributiiva ovtadaga lahtuin máŋga lávka mat gullet sidjiide oktasáččat, omd.

- a. *Dat válde guđetge lávka-set.*
Dat válde goappátge lávka-set.
Mii válldiimet guđetge lávka-met.
Mii válldiimet goappátge lávka-met.
- Dain lei guđiinge ieža-set lávka.*
Mis lei guđiinge ieža-met lávka.
Mis lei goappáinge ieža-met lávka.

- b. *Dat válde guđetge lávkkaid-eset.*
Dat válde goappátge lávkkaid-eset.
Mii vállddiimet guđetge lávkkaid-eamet.
Mii vállddiimet goappátge lávkkaid-eamet.
- Dain ledje guđiinge ieža-set lávkkat.*
Mis ledje guđiinge ieža-met lávkkat.
Mis ledje goappáinge ieža-met lávkkat.

III. Giellavuogis eai leat distributiiva oamastangehčosat. Oamastangeažus lea seamma logus ja persovnnas go korreláhta oaivesátni. Dáin idioleavttain heive dadjat sihke *Mii vállddiimet guhtege lávkamet* ja *Dat válde guhtege lávkkaset*, dasgo oamastangehčosat eai váldde vuh-tii distributiiva kvantifiserema.

A. Guđege distributiiva ovtadahkii gullá dušše okta lahttu (dábálaččat olmmoš). Joavkkus (a) lea distributiiva ovtadaga lahtus okta lávka mii gullá dušše sutnje; joavkkus (b) leat distributiiva ovtadaga lahtus máŋga lávka mat gullet dušše sutnje, omd.

- a. *Dat válde guhtege lávka-set.*
Dat vállddiiga goabbáge lávka-ska.
Mii vállddiimet guhtege lávka-met.
Moai vállddiime goabbáge lávka-me.
- Dain lei guđesge ieža-set lávka.*
Mis lei guđesge ieža-met lávka.
Munnos lei goappásge ieža-me lávka.
- b. *Dat válde guhtege lávkkaid-eset.*
Dat vállddiiga goabbáge lávkkaid-easka.
Mii vállddiimet guhtege lávkkaid-eamet.
Moai vállddiime goabbáge lávkkaid-eame.
- Dain ledje guđesge ieža-set lávkkat.*
Mis ledje guđesge ieža-met lávkkat.
Munnos ledje goappásge ieža-me lávkkat.

B. Guđege distributiiva ovtadahkii gullet guokte lahtu (dábálaččat olbmot). Joavkkus (a) lea distributiiva ovtadaga lahtuin okta lávka mii gullá sudnuide oktasáččat; joavkkus (b) leat distributiiva ovtadaga lahtuin máŋga lávka mat gullet sudnuide oktasáččat, omd.

- a. *Dat válde guđetge lávkka-set.*
Dat válde goappátge lávkka-set.
Mii vállddiimet guđetge lávka-met.
Mii vállddiimet goappátge lávka-met.
- Dain lei guđiinge ieža-set lávka.*
Mis lei guđiinge ieža-met lávka.
Mis lei goappáinge ieža-met lávka.
- b. *Dat válde guđetge lávkkaid-easet.*
Dat válde goappátge lávkkaid-easet.
Mii vállddiimet guđetge lávkkaid-eamet.
Mii vállddiimet goappátge lávkkaid-eamet.
- Dain ledje guđiinge ieža-set lávkkat.*
Mis ledje guđiinge ieža-met lávkkat.
Mis ledje goappáinge ieža-met lávkkat
- C. Guđege distributiiva ovttadahkii gullet eanet go guokte lahtu (dábálaččat olbmot). Joavkkus (a) lea distributiiva ovttadaga lahtuin okta lávka mii gullá sidjiide oktasaččat; joavkkus (b) leat distributiiva ovttadaga lahtuin máŋga lávka mat gullet sidjiide oktasaččat, omd.
- a. *Dat válde guđetge lávkka-set.*
Dat válde goappátge lávkka-set.
Mii vállddiimet guđetge lávka-met.
Mii vállddiimet goappátge lávka-met.
- Dain lei guđiinge ieža-set lávka.*
Mis lei guđiinge ieža-met lávka.
Mis lei goappáinge ieža-met lávka.
- b. *Dat válde guđetge lávkkaid-easet.*
Dat válde goappátge lávkkaid-easet.
Mii vállddiimet guđetge lávkkaid-eamet.
Mii vállddiimet goappátge lávkkaid-eamet.
- Dain ledje guđiinge ieža-set lávkkat.*
Mis ledje guđiinge ieža-met lávkkat.
Mis ledje goappáinge ieža-met lávkkat

Distributiiva gihppu lea dábálaččat subjeakta dahje eaiggátpartisipánta, muhto eará partisipánttat leat maid vejolaččat, omd. *Dat dolvo min iešguđe-ge báikás-is/báikás-eamet* (objeakta), *Dat válde mis guđesge sabehiiddi-s/sabehiiddá-met* (ávkašuvvanpartisipánta) jna.

Kvantifiserejeaddji pronomeniid oanehis nominatiivahámit *goabbat*, *guhtet* geavahuvvojit earenoamážit dalle, go nomengihpus ii leat oamastangeažus, omd. *Dat válddiiga goabbat lávkka*, *Dat vulge guhtet fatnasiin*, *Bálgás lei suorri ja dat manaiga goabbat suori*.

Beaivválaš giellageavaheamis orru leame muhtin veardde variašuvdna mii ii čága dás čilgejuvvon golmma jovkui, dego distributiiva pronomeniid geavaheamis muđuige, omd. resiprohkalaš cealkagiin: *Dat rávke buore beaivvi guhtet guoimmisteaset ~ guđet guoimmisteaset*. Dát boahtá várra das, ahte distributiiva cealkagat geavahuvvojit oalle hárve ja olbmuid gielladovdu daid hárrái ii leat álo nu čielggas earenoamážit dalle, go muhtin eará giella dominere beaivválaš giellabirrasa.

5. Lohppii

Dán čállošis čilgejuvvojit vuos distributiiva cealkagiid válđoiešvuodát ja dat doahpagat mat dárbbášuvvojit daid govvideamis. Dan maŋŋil lea sáhka čatnangaskavuodain, earenoamážit dan dáfus, mot dat vuhttojit oamastangehčosiid geavaheamis ja mot semantihkka stivre oamastangehčosiid geavaheami kausatiivacealkagiin.

Eanas dutkanmateriála lea vižžon gieddebargguin. Dat orru čájeheame, ahte giellageavaheddjiid boarráseamos gearddis korreláhta distributiiva kvantifiseren gáibida buot persovnnain distributiiva oamastangehčosiid mat hámi dáfus leat seammaláganat go goalmmát persovnna oamastangehčosat (omd. *Mii válddiimet guhtege lávkka-s*). Giellageavaheapmi orru goit nupástuvvame, ja sátnegirjjiid duodaštusa mielde vuosttaš lávki eret distributiiva oamastangehčosiin lea válđojuvvon juo čuođi jagi dás ovdal: dalle geavahedje vuosttaš ja nuppi persovnnas ovttalágan oamastangehčosiid das beroškeahtta, gullágo korreláhtii distributiiva kvantifiseren vai ii (omd. *Mii válddiimet guhtege lávka-met*), ja distributiiva gehčosat báhce dušše goalmmát persovnnii (omd. *Sii válde guhtege lávkka-s*). Dát geavahanvuohki orru dálá gielas leame dábáleamos. Oddaseamos gárggiideami or-

rot ovddasteame dat idioleavttat main oamastangeažus čuovvu álo korreláhta oaivesáni logu ja persovvna (omd. *Mii válddiimet guhtege lávka-met, Sii válde guhtege lávka-set*), iige korreláhta distributiiva kvantifiseren šat vuhtto oamastangehčosiid geavaheamis mainnage lágiin.

Girjjálašvuohta

- CARDINALETTI, ANNA 1997: Subjects and clause structure. – Liliane Haegeman (doaimm.), *The New Comparative Syntax* s. 33–63. London and New York: Longman.
- HAEGEMAN, LILIANE 1994: *Introduction to Government & Binding Theory. 2nd Edition*. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell.
- MCCAWLEY, JAMES D. 1999: Newmeyer's cyclic view of the history of generative grammar. – *Journal of Linguistics* 35 s. 151–164. Cambridge University Press.
- MAGGA, OLE HENRIK 1986: *Studier i samisk infinitivsyntaks. I. Infinitiv med akkusativ*. [Guovdageaidnu]: Sámi Instituhtta.
- NIELSEN, KONRAD 1926: *Lærebok i lappisk. I. Grammatikk*. Oslo.
- 1934: *Lappisk ordbok. Bind II*. Oslo: Instituttet for sammenlignende kulturforskning.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 2005: *Láidehus sámegiela cealkkaoahpa dutkamii*. Kárášjohka: Davvi Girji.

On distributive clauses in North Sami

Distributive clauses contain one or more distributive phrases, i.e. phrases quantified with distributive pronouns such as *goabbat* ‘each (of two)’, *goabbáge* id., *guhtet* ‘each (of more than two)’ and *guhtege* id. The quantified phrases may bind possessive suffixes as in the sentence *Sii válde guhtet vuoján-is* ‘Each of them took his/her driving reindeer’ the phrase *sii...guhtet* ‘each of them’ binds the possessive suffix *-is* ‘his/her’. The studied idiolects fall into at least three categories with respect to their use of distributive possessive suffixes: (A) The oldest generation uses for all persons distributive suffixes which are formally identical with the third person suffixes: *Dii válddiidet guhtet vuoján-is* ‘Each of you took her/his (*-is* PxSg3) driving reindeer’, *Moai válddiime goabbat vuoján-is* ‘Each of us two took his/her driving reindeer’, *Sii válde guhtet vuoján-is* ‘Each of them took her/his driving reindeer’; (B) The majority of idiolects in all age classes uses distributive suffixes for the third person only: *Moai válddiime goabbat vuoján-eame* ‘Each of us two took his/her (*-is* PxDu2) driving reindeer’, *Sii válde guhtet vuoján-is* ‘Each of them took her/his (*-is* PxSg3) driving reindeer’; (C) A few idiolects use no distributive suffixes: *Sii válde guhtet vuoján-easet* ‘Each of them took his/her (*-easet* PxPl3) driving reindeer’. The nature and description of binding and agreement relations is discussed together with the concepts of subject and object in the light of North Sami data. It is suggested that the nominative argument of passive verbs is syntactically rather an object than a subject; furthermore in some active sentence types the subject may be marked with the accusative ending, making it look like an object. There is no subject-object contrast in sentences of either type and hence their subjects can be marked morphologically and their objects left unmarked without loss of clarity.

Pekka Sammallahti

Giellagas-instituhtta, Oulu universitehta
pekka.sammallahti@oulu.fi